

T1. Yılmaz H., İnce M. S., (2023). Çocuk Edebiyatında Mekân, Doğa ve Şehir. İstanbul: Erdem¹

Şulenur KARAMAN²

Havva Yılmaz ve Meryem Selva İnce'nin editörlüğünü yaptığı "Çocuk Edebiyatında Mekân, Doğa ve Şehir" başlıklı eser 2023 yılında Erdem Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Çocuk edebiyatı, çocuklara yönelik edebî eserlerin oluşturduğu edebiyat koludur. Çocuğun bakışını, dünyasını yansıtan türdür. Çocuk kitapları, çocukların zihinsel ve duygusal gelişimini destekleyen, hayal gücünü harekete geçiren kaynak kitaplardır. Aynı zamanda çocuğa okuma alışkanlığı katması açısından önemli yere sahiptir.

Kitabın giriş bölümünde Havva Yılmaz, mekân, edebî mekân ve çocuk edebiyatı kavramlarını tanımlamış, çocuk edebiyatının gelişim sürecinden bahsetmiştir. Ardından edebî kurguda mekân çalışmalarını tanıtmıştır. Son olarak Türkiye'deki çocuk edebiyatı çalışmalarından bahsedip bu alandaki eleştiri eksikliğinden söz etmiştir.

Kitabın ilk bölümünü Hatice Huskul'un Evi Geride Bırakıp Dünyayı Yurt Tutmak: Mavi Çöl Develeri'nde Göçmen Şehir Deneyimi başlıklı yazısı oluşturmaktadır. Bu bölümde Mavi

Çöl Develeri hikâyesinden yola çıkarak şehir deneyimi ve göçmenlik kavramları hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Kendi şehirden ayrılp tamamen farklı bir şehre göç eden göçmen için şehir kavramı zihninde nasıl şekillenir? sorusuna yanıt aranmıştır. Şehrin belirsizliği, karmaşası, oraya ait olmama hisleri yansıtılmıştır. Zorunlu göçlerin kişilerde uyandırabileceği hislere dikkat çekilmiştir.

İkinci bölüm, Çocuk Kitaplarına Ekoeleştirel Perspektiften Bakmak, Gökçe Özder tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, bölümde kapitalizmin etkisinde şehirleşmeyle birlikte gelişen *doğal olmayan ama doğal arama* çabalarımızın gerçekleştiği bu "Antroposen Çağ"ın edebiyat metinlerindeki yankısını inceler. Ele aldığı 'Isabella ile Çetesi' öyküsüyle iklim krizi, doğayla iletişim, şehirden uzaklık gibi temaları incelemektedir. Özder dört farklı hikâyeyi ekolojik açıdan incelemeye almıştır. Hikâyelerdeki ortak tema şehirden uzaklaşıp köye, doğaya dönüştür. Doğanın, hayvanların insanın ruhuna iyi geldiğini, şehirleşme nedeniyle bunlardan uzak kalmamızın bizi doğaya karşı farkındalığı düşük bireyler haline getirdiği sonucuna varır. Hikâyelerde okuyucuya verilmek istenen asıl mesaj "doğaya karşı ilgili ve duyarlı olma"dır. Bölüm, genel olarak çocukların doğayla ilişkisini artırma, doğayı tanımak için çocuk kitaplarının teşvikinin önemine değinir.

¹ **Makale Türü:** Tanıtma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 16.06.2023-**Kabul Tarihi:** 20.12.2023-**Yayın Tarihi:** 21.12.2023; **DOI:** 10.5281/zenodo.10801466

Article Type: Introductory article, **Article Registration Date:** 16.06.2023-**Acceptance Date:** 20.12.2023-**Publication Date:** 21.12.2023; **DOI:** 10.5281/zenodo.10801466

² YL Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe Eğitimi ABD (İstanbul, Türkiye), / MA, İstanbul Medeniyet University, Institute of Postgraduate Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Turkish Education MA Program (İstanbul, Türkiye), sulekrmn@outlook.com, ORCID ID: 0009-0006-6462-4594, ROR ID: <https://ror.org/00jga9g46>, **ISNI:** 0000 0001 2179 4856, **Crossreff Funder ID:** 501100006560

Üçüncü bölümde Fatma Betül Tipi Özkan'ın Hayallerinin Peşinde: Bay Ördek İşe Başlıyor Kitabında Kent ve Taşra Ayrımı başlıklı yazısı yer alır. Bölümde, Bay Ördek İşe Başlıyor kitabından yola çıkarak kent ve taşra arasındaki ayrıma dikkat çekilmiştir. Şehri bir karmaşa ve makineleşmiş yer olarak tasvir eden hikâye aslında sevdiğimiz işi yapmamızın mutluluk getireceğini göstermektedir. Taşradan kente gitmenin tedirgin edici yönü anlatılır. Bir yabancı için kent, içinde kaybolunan bir labirent gibidir. Aynı zamanda şehrin medeniyet göstergesi olduğundan bahsedilir. Çoğu kişi için taşradaki olanakların yetersiz olduğu bu yüzden şehir hayatının tercih edildiğini söyler. Bu seçim sonucunda şehrin yoğun temposunda yer alan insanın duyarsızlaştığına değinir. Hikâyedeki ördeğin diğer herkes gibi şehre ayak uydurmayıp hayallerinin peşinden gitmesiyle kendi özgürlüğünü elde ettiğini gösterir. Özgürlüğün sağladığı bireysellik kavramı tanıtılır.

Temsilin Sınırlarını Aşmak: Şehrin İstilasası, Taşranın Kaybı başlıklı dördüncü bölüm Meryem Selva İnce tarafından yazılmıştır. Yazar bu bölümde yokluk hissinden yola çıkarak taşranın kaybolma duygusunu okuyucuya hissettirir. Metinlerarası karşılaştırmalar yapar. Zizek'in 'Fantezinin Yedi Katmanı' makalesini ele alır. Hikâyelerde şehri taşradan uzak, yaşanılmaz bir yer olarak örneklendirir.

Geride Kalan Çocukluğa Ağıt: Gökyüzünü Kaybeden Şehir'de Nostalji isimli beşinci bölümü yazan Cüneyt Yüce bu bölümde geçmiş ve şimdi arasında karşılaştırmalar yapmıştır. Bölümde "nostalji" kelimesinin birkaç farklı etimolojik tanımı yer almaktadır. Zihnin çocukluğa dair anıları daha etkileyici, şimdiki yaşantıyı ise sıradan algılaması nedenine cevap aranmıştır. Geçmişe özlem, çocukluk masumiyetine dönüş arzusu konuları ele alınır. Zihnimizde yer alan çocukluk ve eve aidiyet olgusu, mekanlar aracılığıyla canlanması betimlenir. Geçmişe ait mekanlara duyulan özlemin bir kimlik arayışı olduğunu ifade eder. Bulunulan karmaşık dünyadan uzaklaşıp, çocukluk dönemine geri dönme isteğidir bu arayış. Mekân ve özlem kavramları birlikte açıklanır. Mekânın değişimi, akıp giden zamanın da bir temsili olduğu görüşüne varılmıştır.

Altıncı bölümde Hümeysra Demirel Dinler'in Sema Aslan'ın Şehrin Göbeğini Bulamıyorum Metninde Şehri Dil ile Yenmek başlıklı yazısı yer almaktadır. Şehir hayatında sınırlandırılmış alanlarda yaşamın dili nasıl etkilediği ele alınmıştır. Bu sınırların çocuğun hayal gücü üzerindeki etkisi incelenmektedir. Anlatılan hikâye örneğiyle çocuk zihninin şehrin içinde nasıl şekillendiği açıklanmaya çalışılmıştır. Dili edinme sürecinin özelliklerinden bahsedilmektedir. Dil ve şehir karşı karşıya gelen iki zıt kavram olarak tanımlanmıştır. Şehir beton yığınları arasında çocuğun hayal gücünü sınırlayan bir yer olarak tasvir edilmiştir.

Bir Başka Şehir Anlatısı: Köstebek Şehri ismiyle Huri Küçük tarafından yazılan yedinci bölümde modern şehirlerin etkileri ve yaşantısı incelenir. Şehir yaşantısı köstebek metaforuyla tasvir edilir. Yerin altında kurulan köstebek şehrinin zamanla gelişip göç alması, kalabalık bir yer haline gelmesiyle ortaya çıkan sorunlara dikkat çeker. Günümüzdeki şehir hayatının doğaya olumsuz etkileri örneklendirilir. Aynı zamanda kalabalığın içerisindeki yalnızlaşmaya gönderme yapılmaktadır.

"Bebeksi" Bir Şehir Deneyimi: Bebek Firarda Filminde Şehrin Temsili başlıklı bölümü yazan Havva Yılmaz şehir tecrübesinin yetişkinler ve çocuklar üzerindeki etkisini inceler. Bir yetişkinin ve bir çocuğun şehir algısı arasındaki farklara dikkat çekilir. Şehir tasvirini Bebek Firarda filmiyle ele alan Yılmaz (2023:108) şehri homojenleşmiş kalabalıkların gündelik hayat rutinleri içerisinde yapay bir fon olarak tanımlar. Şehirdeki bireyler o kadar umursamaz ve etraftan bihaberdir ki şehirde emekleyerek dolaşan bebeği kimse fark etmez. Bu umarsız kişiler arasında dolaşan bebek ise her şeyi heyecan verici bulur.

Şehrin gürültü ve karmaşası ona bir senfoni gibi gelir. Henüz kişiliksizleşmemiştir. Şehrin kişiliksizleştirme etkisi, film örneğiyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Sezanur Sezgin'in kaleme aldığı Mantıku't-tayr'dan Ötelerin Kâşifi Miniko'ya bölümünde iki farklı eserin incelenmesi yer alır. Bu iki eserin metinlerarasılık yöntemiyle ortaklıklar içerdiği öne sürülür. Miniko serisinde şehri keşfetmek, sevmek, şehre bağlı olma kavramları incelenir. Metinlerde yer alan benzerliklerin çocuğu Mantıku't-tayr eseri için bir zemin ve altyapı oluşturulabileceği söylenmiştir. Klasik eserlere hazırlık aşaması olarak çocuk kitaplarında eserlerin uyarlanmış halini görmek faydalı bir okuma sağladığı kanısına varılır.

Anlatı Ormanlarında Bir Yolculuk: Gökçe'nin Yolu başlıklı onuncu bölümü Efruze Esra Alptekin yazmıştır. Şehirde yaşayan Gökçe adında bir çocuğun aile problemleri dolayısıyla yaşadığı bunalımların da etkisiyle yaz tatilini geçirmek için bilmediği bir köye gidişinin hikayesi ele alınmıştır. Hayatta yaşadığımız zorluklar karşısında geçtiğimiz süreçler sonucunda farklı bir kişiye dönüşürüz. Deneyimli biri haline geliriz. Bu deneyimlerin getirdiği sonuçların şehir ve orman yaşantısı arasındaki farkları gösterilmeye çalışılmıştır. Doğa ruha dokunan bir canlı olarak tasvir edilmiş. Gökçe'nin ormanda geçirdiği zaman ve yaşadığı durumlar onu bambaşka birine dönüştürmüştür. Ormanı güvenli bölge olarak algılar. Hayvanlarla ve doğayla iletişimi öğrenir. Eserdeki Gökçe karakterine yüklenen anlamları ortaya çıkarmak isteyen yazar birçok örnekle bunu somutlaştırır. Doğayla çocuklar arasında oluşan köprü tasvir edilir.

On birinci bölümde Emine Saçmalı Posos'un Kemalettin Tuğcu'da Şehrin Temsili başlıklı yazısı yer alır. Kemalettin Tuğcu'nun edebî kişiliği hakkında bilgiler vererek başlayan bölüm, Tuğcu'nun eserlerinde verdiği şehir algısı ve şehir temsiliyi inceleyerek devam etmektedir. Şehirden köye göç edenleri ve köydekilerin onlara karşı tutumu incelenen ortak temalardan biridir. Köy ve şehirdeki hayat standartlarının farklı olduğu yönüne dikkat çekilmiştir. Bu eserlerde yansıtılan şehir olgusu, şehrin getirdikleri incelenmiş, Tuğcu'nun eserlerinde şehir ve köy hayatının tezathıklarının beraber sunulduğu anlatılar olduğu görülmüştür. Posos (2023:155) metinlerdeki fiziksel, duygusal, ekonomik şiddet aktarımı ve medenileşme algısı üzerinden oluşturulan köylü/şehirli tariflerindeki indirgemeci tutumu 'çocuğa göreliği' sorgulatan faktörler olarak tanımlamıştır.

Geçmişin Yükünü Taşıyan Dil: Altınçayır Vadisi'nin Çocukları başlıklı son bölümü Yasemin Yılmaz Yüksek yazmıştır. Latife Tekin'e ait olan Altınçayır Vadisi'nin Çocukları kitabını incelemiştir. Tekin (2020) için kent, bireyin varoluş mücadelesinde karşısındaki en büyük engeldir. Şehir hayatının zorluklarına, insanı tekdüzeleştirilen yapısına değinir. Bu tekdüzeleşme dilde tek tipliliğe neden olur. Dil anlam demektir. Zihnimizde şekillendirdiğimiz şeyler sonucu var olur ve hayatta yer alırız. Bu sebeple dil çok önemlidir. Hikâyede vadiye gelen maden şirketlerinden bahsedilir. Bu şirketlerin vadiye verdiği zararlara yer verilir. Ekonomik kaygılar nedeniyle kent ve doğa arasında yaşanan çatışma anlatılır. Şehirdeki para kazanma olgusunun artık köylerde de fazlasıyla yer aldığı görülür. Doğanın direnişi resmedilmiş, insanların doğaya karşı umursamaz davranmasıyla, kendi tarihi ve geleceğini de yavaş yavaş yok ettiği söylenmektedir.

Çocuk kitaplarından yola çıkarak doğa, şehir ve mekân kavramlarını birbiriyle ilişki içerisinde açıklamaya çalışan yazarların, incelediği kitaplar hakkında bilgiler sunması kitap önerisi açısından yönlendiricidir. Kitap, çocuk edebiyatı alanında çalışan ve çalışmak isteyen araştırmacılara, öğrencilere kaynak olma niteliğindedir.

Kaynakça

- Posos E. S., (2023) “Kemalettin Tuğcu’da Şehrin Temsili”, Çocuk Edebiyatında Mekân, Doğa ve Şehir.(1. Baskı, s.155). İstanbul: Erdem.
- Tekin L. (2020). Altınçayır Vadisi’nin Çocukları. İstanbul: Can Çocuk.
- Yılmaz H., İnce M. S., (2023). Çocuk Edebiyatında Mekân, Doğa ve Şehir. İstanbul: Erdem.

Adres

Rumeli Eğitim Araştırmaları Dergisi
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakóltesi, Türkçe
ve Sosyal Bilimler Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD
Ünalán, Üsküdar - İSTANBUL / TÜRKİYE 34700
e-posta: rumelieducation@yandex.com / www.rumelieducation.com
tel: +90 505 7958124

Address

Rumeli Journal of Education Studies
İstanbul Medeniyet University, Faculty of Education Sciences, Dep. of
Turkish and Social Sciences Education, Turkish Education Program
Ünalán, Üsküdar - İSTANBUL / TÜRKİYE 34700
e-mail: rumelieducation@yandex.com / www.rumelieducation.com
phone: +90 505 7958124